

GRE A T

GREEK
ARCHITECTURAL
TALENT

41

GREAT 2013
ΤΑ ΠΡΩΤΑ
ΤΟΥΣ ΚΤΙΡΙΑ
THEIR FIRST
BUILDINGS

Η παρούσα αναμνηστική έκδοση παρουσιάζει τις 41 εργασίες που διακρίθηκαν στο διαγωνισμό GREAT 2013 – ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΤΟΥΣ ΚΤΙΡΙΑ, μια διοργάνωση του Μεγάρου Μουσικής Αθηνών και της ΑΓΕΤ Ηρακλής, μέλους του Ομίλου Lafarge, η οποία επεκτείνει τον διάλογο των δύο οργανισμών με την αρχιτεκτονική κοινότητα.

Με στόχο να αναδείξει το ελληνικό αρχιτεκτονικό ταλέντο και την καινοτομία που πηγάζει από αυτό, ο διαγωνισμός ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΤΟΥΣ ΚΤΙΡΙΑ κάλεσε τους απόφοιτους σχολών αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα και το εξωτερικό να προβάλλουν τις διπλωματικές και μεταπτυχιακές τους εργασίες και, παράλληλα, έδωσε στο ευρύτερο κοινό την ευκαιρία να δει αυτές τις πρώτες ολοκληρωμένες προσπάθειες των αρχιτεκτόνων να σχεδιάσουν έργα ικανά να διαμορφώσουν το μελλοντικό περιβάλλον και τις πόλεις μας.

Οι 41 αυτές εργασίες προκρίθηκαν, ανάμεσα σε 470 έγκυρες συμμετοχές που υποβλήθηκαν στον διαγωνισμό, από μια διεθνή κριτική επιτροπή, αποτελούμενη από τους αρχιτέκτονες Νίκο Κτενά, Manuel Aires Mateus, και Jose Selgas του γραφείου SelgasCano - δημιουργούς που διατηρούν μια ξεχωριστή προσέγγιση στο αντικείμενό τους και τη σύνοψη μερικών από τις σημαντικότερες σύγχρονες τάσεις της αρχιτεκτονικής.

Οι αρχιτεκτονικές μακέτες των εργασιών αυτών παρουσιάστηκαν σε έκθεση που οργανώθηκε στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών τον Μάιο 2013, την οποία επιμελήθηκε ο αρχιτέκτονας Μέμος Φιλιππίδης, ο οποίος είχε και τη συνολική επιμέλεια της διοργάνωσης του GREAT 2013.

This commemorative issue presents the 41 models of the distinguished projects of GREAT 2013 - THEIR FIRST BUILDINGS, a contest organized by Megaron, the Athens Concert Hall and Heracles General Cement Company, a member of Lafarge, as part of the engagement and further advancement of the dialogue that the two organizations have with architecture and the architects' community.

Aiming to showcase the Greek architectural talent and the spirit of Innovation that stems from it, the GREAT 2013 - THEIR FIRST BUILDINGS contest invited architecture graduates to present their diploma and postgraduate projects, giving at the same time to the general public the opportunity to observe these first comprehensive efforts of architects to design projects capable of shaping the future environment and our cities.

These 41 projects were selected among 470 submissions to the contest by an international jury comprising the architects Nikos Ktenàs, Manuel Aires Mateus, and Jose Selgas from SelgasCano - architects with very different approaches to their subject matter, thus ensuring a necessary pluralism, also representing some of the major contemporary architectural trends.

The architectural models of these projects were the theme of an exhibition at the Megaron, the Athens Concert Hall in May 2013, organized by the architect Memos Filippidis, who was the curator of the entire GREAT 2013 organization.

ΤΟΥ ΜΕΜΟΥ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ

Επιμελητή GREAT 2013 -
ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΤΟΥΣ ΚΤΙΡΙΑ

Τα Πρώτα τους Κτίρια ήταν ένας διαγωνισμός διπλωματικών και μεταπτυχιακών εργασιών από ελληνικές σχολές αρχιτεκτονικής και Ελληνική προέλευσης από πανεπιστήμια του εξωτερικού¹.

Προτεραιότητά μου είναι ο διάλογος με το εξωτερικό. Με τα GREAT κατά τη διάρκεια μιας απάντησης στις διαλέξεις έγιναν αρχιτεκτονικοί και μεταπτυχιακοί σειρές ετών (από το 2005) συνώνυμες με τις εκδηλώσεις αρχιτεκτονικής του Μεγαρόν Plus²: με την προβολή της ελληνικής αρχιτεκτονικής διεθνώς, η προβολή αυτή επιχειρήθηκε και με τον σχηματισμό της διεθνούς κοινότητας της τρώπης που επέλεξε τις εργασίες που εκτέθηκαν στο Μεγαρόν Μουσείο Μοντέρνων και με την προετοιμασία ενός δόγματος του site που ανέπτυξε η Αίρες Mateus και τον Jose Selgas, απευθυνόμενα σε ιδιαίτερα προχωρημένες τρωπικές του μέσου.

παρουσιάζει σταδιακά την όλη διαδικασία. Επιλέγοντας για την κριτική επιτροπή τους Νίκο Κουράκη, Αίρες Mateus και τον Jose Selgas, απευθυνόμενα σε ιδιαίτερα προχωρημένες τρωπικές του μέσου.

Επαληθεύοντας τις αρχικές προβλέψεις, οι συμμετοχές είχαν παρακάμψει τις πλαστικές, τις κατασκευές, τα ξενοδοχεία - οι αναθέσεις που οι αρχιτέκτονες κατά κανόνα θα αναλάμβαναν μετά το πτυχίο τους³. Πράγματι, οι εργασίες που υποβλήθηκαν αφορούσαν τα μεγαλύτερα κλίμακες έργων: οι χρήσεις που συναντούσε κανείς συχνά -ειδικά στην κατηγορία των εργασιών (και των υλοποιήσεων) που κυριαρχούσαν σε σχέση με τις πειραματικές προτάσεις). Μέσα από αυτές οι απόψεις αναδεικνύουν τα βασικά ζητήματα που τους απασχολούν: ο πολιτισμός, το τοπίο αλλά και η ίδια η φύση, μαύρο και το λευκό.

Διατηρούσα πάντα την περιέργεια να δω πού πάνε τα πράγματα. Για την έκθεση που επιμελήθηκα το 2005 με τίτλο *Invisible Hotel*⁴ απευθύνθηκα σε δέκα αρχιτέκτονες για να ετοιμάσουν προτάσεις για ένα ξενοδοχείο που θα σχετιζόταν με την έννοια του αόρατου. Η έκθεση Τα Πρώτα τους Κτίρια επανέρχεται στο ίδιο, μάλιστα σε ένα πιο πρώιμο στάδιο της πορείας του κάθε αρχιτέκτονα, στις διπλωματικές και μεταπτυχιακές εργασίες του. Και αυτό γιατί δεν έχω λόγους να αμφισβητώ ότι από εκείνα τα πρώτα χρόνια μπορεί κανείς να διακρίνει αυτούς που θα ξεχωρίσουν μελλοντικά. Και, επιπλέον, πιστεύω ότι συχνά στις εργασίες τους αυτές μπορεί να εντοπίσει κανείς στοιχεία καθοριστικά για την προσωπική πορεία του καθενός.

Τα Πρώτα τους Κτίρια εκτέθηκαν αποκλειστικά με τη μορφή μακετών. Με την πεποίθηση ότι η μεταφορά από το πραγματικό στη μακέτα είναι μια από τις πιο κρίσιμες συζητήσεις σήμερα⁵, ήγες ήταν την έκθεση αυτή οι μακέτες που πλησιάζουν σε ένα αυτόνομο γλυπτικό έργο⁶. Θα έλεγα ότι αυτό συνέβη στις πιο πειραματικές, θεωρητικού χαρακτήρα προτάσεις. Εργασίες που μειοψηφούσαν στο σύνολο των

1. Θέλω να ευχαριστήσω τον Ανδρέα Κούρκουλα γιατί η ιδέα για την έκθεση αυτή ήταν δική του.

2. Βλ. το σχετικό αφιέρωμα στα Αρχιτεκτονικά Θέματα, τεύχος 43/2009 σ. 44-111.

3. Σε αυτό συμβάλει ως ένα βαθμό το ότι οι διπλωματικές προσφέρουν την ευκαιρία για τον σχεδιασμό ενός κτιρίου χωρίς προϋπολογισμό και δεσμεύσεις. Βοηθά και το γεγονός ότι μερικοί από τους πιο διακεκριμένους καθηγητές στις σχολές αρχιτεκτονικής έχουν διακριθεί σε διαγωνισμούς με αντίστοιχα θέματα. Αυτό που σε αυτό το σημείο δεν μπορεί να συνεκτιμηθεί είναι κατά πόσο τα σπίνια και οι πολυκατοικίες αποφεύγονται στις διπλωματικές λόγω της υποτιθέμενης σχέσης τους με το αυτό που καλείται -συχνά απαξιωτικά- lifestyle.

4. Συνδιοργανωτές ήταν η Carteco και η Diatheka.

5. Ενδιαφέρον το σχετικό, πρόσφατο άρθρο στην 84/2011 του αλλανδικού περιοδικού OASE. *Idea, the Representation and the Visionary*. Για τον ρόλο της μακέτας σε σχέση με το υποκατάστατο κτιρίου, βλέπε Marian, *Beyond Simulacrum: The Model as Three-dimensional Post Factum Documentation* (2007).

6. Η έκθεση το 1976 και η αντίστοιχη κατασκευή του Kenneth Frampton, Silvia Kolbowski, *Idea as Model* αναλύει με πρώτη στροφή στην αυτόνομη αξία της μακέτας. Βλ. *The Architectural Model. Tool, Fetish, Small Utopia* (University of Chicago Press, 2012) από την ομώνυμη έκθεση στο Deutsches Architekturmuseum (DAM) το 2012.

αρχικών υποβολών, διασώθηκαν (ευτυχώς) σχεδόν όλες από την κριτική επιτροπή, αποτελώντας ένα διόλου ευκαταφρόνητο ποσοστό ανάμεσα στις 41 προτάσεις που εκτέθηκαν. Το ότι εκτέθηκαν μόνο μακέτες απενεργοποίησε παροδικά την όλη σύγκριση φωτορεαλιστικών και μακετών⁷. Αναφέρομαι εδώ στην επικοινωνιακή διάσταση του κάθε μέσου αναπαράστασης και όχι στο πόσο χρήσιμα είναι για τον ίδιο τον δημιουργό κατά τη διαδικασία σύνθεσης⁸. Είναι μάλιστα αλήθεια ότι κατά τη διαδικασία κρίσης τα περισσότερα σχόλια αφορούσαν τις μακέτες και τα σχέδια. Σπανίως τα προοπτικά σχολιάζονταν ως προς την ποιότητά τους - έμοιαζε ότι η επιτροπή ήταν συγκεντρωμένη στην ίδια την αξιολόγηση της λύσης και όχι στην κριτική της αισθητικής του φωτορεαλιστικού.

Δεν ξέρω αν οι μακέτες προορίζονται καλύτερα για τις εκθέσεις και τα προοπτικά για το Internet. Είναι όμως αρκετά πιθανό: ο εκθεσιακός χώρος -που επιτρέπει την κίνηση του σώματος του επισκέπτη- να γίνεται ο κατεχόμενη χώρος για την περιήγηση σε μακέτες. Είναι επίσης σαφές ότι οι μακέτες μας δίνουν την πρωτοβουλία κινήσεων: να μπορούμε να δούμε κάτι από όποια γωνία επιθυμούμε και -συνηθέστερα- να περιστραφούμε γύρω από τη μακέτα (με τον τρόπο που οι χολιγουντιανές κάμερες περικυκλώνουν τον πρωταγωνιστή στις κρίσιμες στιγμές της ταινίας). Απεναντίας, το προοπτικό σε δεσμεύει στη συγκεκριμένη οπτική φυγή που επέλεξε ο κάθε δημιουργός/αρχιτέκτονας. Ο τελευταίος «παίρνει τα πνία» και μας ξεναγεί στο έργο του με ελεγχόμενα (από εκείνον) στιγμιότυπα, στο Internet. Όλοι όσοι ξεναγούμαστε εκεί είμαστε άγνωστοι μεταξύ μας, μέλη ενός απροσδιόριστου πλήθους, αόρατοι.

Στον σχεδιασμό της έκθεσης *Τα Πρώτα τους Κτίρια* επέλεξα να υπάρξει μια συσκότιση: ένα ενοποιητικό μαύρο από το οποίο θα αναδεικνύονται λάμπεις. Οι διαφορετικές βάσεις που ετοίμασε ο κάθε συμμετέχων αλλά και ο σχετικά κλειστός χαρακτήρας του εκθεσιακού χώρου στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών αιτιολογούσαν αυτήν τη λύση. Οπότε δεν σχεδιάστηκε καμία ενιαία πλατφόρμα ή τραπέζι να φιλοξενήσει τις μακέτες- αυτό που τις ενοποιούσε είναι το φως, για την ακρίβεια το σκοτάδι. Όλα τα υπάρχοντα φωτιστικά του εκθεσιακού χώρου έμειναν στη θέση τους αβυσσά -τον ρόλο φωτισμού ανέλαβε μια σειρά από νέα κρεμαστά φωτιστικά τα οποία προσαρμόστηκαν ως προς το ύψος και ως προς τη δέση τους σε κάθε συγκεκριμένη μακέτα. Οι μακέτες τοποθετήθηκαν ελεύθερα -ως νησιά- μέσα στον εκθεσιακό χώρο, αφήνοντας έναν φαρδύτερο περιμετρικό διάδρομο κίνησης. Αυτό επέτρεπε όχι μόνο την ελεύθερη περιήγηση του επισκέπτη γύρω από κάθε μακέτα αλλά και διατηρούσε μια «απόσταση ασφαλείας» μεταξύ των διαφορετικών βάσεων που επέλεξε ο κάθε συμμετέχων. Ο σχεδιασμός αυτός της έκθεσης αναδεικνύει και μια από τις βασικές επιδιώξεις του GREAT 2013 που ήταν η συνύπαρξη εργασιών από ελληνικές και διεθνείς αρχιτεκτονικές σχολές υπό ένα κοινό παρανομαστή, τη μακέτα.

7. Για μια θεώρηση της μακέτας σε σχέση με τις νέες δυνατότητες απεικόνισης που επιτρέπουν οι υπολογιστές βλ. Asli Arpak, *Physical and Virtual: Transformation of the Architectural Model* (2008) και Eduardo Carazo Lefort, *Scale Model or Digital Model: The Survival of a System* (2011).

8. Για τον ρόλο της μακέτας σε συγκεκριμένα αρχιτεκτονικά γραφεία με συνεντεύξεις από μέλη αυτών των γραφείων

βλ. Mark Szczerbicki, *Modelling Diagrams: The model in the design process in contemporary European practice* (2011) και Mark Burry, Andrea Mina, Peter Downton, Michael J. Ostwald (ed.) *Homo Faber: Modelling Architecture* (2007). Ειδικά για τον ρόλο μακετών στο γραφείο του Rem Koolhaas, βλ. Albena Yaneva, *Obsolete Ways of Designing: Scale Models at the Time of Digital Media Technologies* (2008).

representation and not on how useful it may be for the architect during the design phase.⁸ It is in fact true that during the jury process most of the comments were related to the models and drawings. Rarely was the quality of the renders discussed by the jury - it seems that the committee was concentrated in the evaluation of each project rather than in the review of the aesthetics of renders.

I don't know if models are destined for exhibitions and renders for the internet. It is though quite likely: the exhibition space that allows movement of the body of the visitor seems to be the ideal place to perceive models. It is also clear that the models give us the freedom to look at something from every angle we wish, even to rotate around the building (as in Hollywood films, where the camera rotates around the hero in the critical moments of the film). By contrast, the perspective binds you to a specific visual still chosen by each architect. He "takes command" and guides us through his work with controlled (from him) snapshots on the internet. All visitors guided there remain strangers amongst themselves, members of a multitude, invisible to each other.

While designing the exhibition *Their First Buildings* I chose to darken the space: a unifying black, from which only flashes will emerge. The different bases prepared by each participant and the relatively closed nature of the exhibition hall in Athens Concert Hall justify this solution. So, there wasn't any single platform or table to accommodate the models - what unified the models was the light and more correctly the darkness. All existing lighting fixtures of the exhibition hall were turned off. The lighting was through a series of hanging lamps that were installed, which were adjusted as to the height and luminosity for each specific model. The models were installed freely - as islands - in the exhibition area, leaving a wider perimeter for movement. This allowed not only the free movement of the visitor around every model but maintained a "safe distance" between the diverse bases of the models chosen by the participants. The design of the exhibition highlights one of the main objectives of GREAT 2013, which was the coexistence of projects from Greek and international architectural schools under a common denominator, the architectural model.

8. For the role of the models in specific architectural offices with interviews from members of these offices: see Mark Szczerbicki, *Modelling Diagrams: The model in the design process in contemporary European practice* (2011) and Mark Burry, Andrea Mina, Peter Downton, Michael J. Ost-

wald (ed.) *Homo Faber: Modelling Architecture* (2007). Especially for the role of scale models in the office of Rem Koolhaas, see Albena Yaneva, *Obsolete Ways of Designing: Scale Models at the Time of Digital Media Technologies* (2008).

**ΚΡΙΤΙΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ**
GREAT 2013 –
ΤΑ ΠΡΩΤΑ
ΤΟΥΣ ΚΤΙΡΙΑ

JURY
GREAT 2013 –
THEIR FIRST
BUILDINGS

Οι αρχιτέκτονες Νίκος Κτενάς, Manuel Aires Mateus και οι Selgascano αποτέλεσαν την επιτροπή κρίσης του GREAT 2013 – ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΤΟΥΣ ΚΤΙΡΙΑ. Κάθε ένα από τα προσκεκλημένα γραφεία διατηρεί μια ξεχωριστή προσέγγιση στην αρχιτεκτονική, διασφαλίζοντας έναν αναγκαίο πλουραλισμό αλλά και τη συνοψη μερικών από τις σημαντικότερες σύγχρονες τάσεις: την επεξεργασία του σκυροδέματος σε αυστηρές ορθογώνιες γεωμετρίες κτιρίων, την πιο προχωρημένη εξέλιξη του λευκού μινιμαλιστικού πουρισμού σε ελεύθερες γεωμετρίες και τη ρηξικέλευστη έρευνα σε μια αρχιτεκτονική πλούσια σε χρωματισμούς, υφές και σχήματα.

Nikos Ktenàs, Manuel Aires Mateus and Selgascano comprise the international jury for GREAT 2013 – Their First Buildings. The distinct profiles of these offices provide the necessary pluralism and summarize some of the most significant current trends: the austere orthogonal architecture and untreated concrete, the refined version of white minimalism articulated in extreme geometries and un-innovative architecture rich in semi transparent and colorful materials.

«Είναι ευχάριστο το γεγονός ότι υπάρχει διαφοροποίηση στις εργασίες που είδαμε. Υπάρχουν διαφορετικές απόψεις και διαφορετικές γραμμές. Είναι ορατές οι τάσεις και οι τρόποι σκέψης, καθώς και οι διεθνείς επιρροές. Είδαμε κατευθύνσεις που επηρεάζονται από την τοπογραφία μας, το κλίμα μας, την ιστορία μας συνείδηση, κάποιες σκέψεις που πηγάζουν ακόμη και από την αρχαία Ελλάδα. Υπάρχει μία τάση να ανοίγει ένας διάλογος μεταξύ του γεωγραφικού ανάγλυφου και των αρχιτεκτονικών προτάσεων. Το πιο ενδιαφέρον όμως συνολικά είναι ότι είδαμε να ξεδιπλώνεται μπροστά μας ένας τρόπος σκέψης, μία συλλογή του τι παράγει το αρχιτεκτονικό ταλέντο της Ελλάδας.»

"It is very pleasing that there was differentiation among the projects submitted. There are different opinions and different lines. Trends, ways of thinking, and international influences were quite visible. We saw lines affected by topography, our climate, our historical consciousness and even thoughts arising from ancient Greece. The most interesting thing overall is that we saw unfolding before us a way of thinking, a collection of what the architectural talent of Greece produces."

Nikos Ktenàs

«Αυτό που είδαμε ως κοινό στοιχείο για τους νέους αρχιτέκτονες είναι ότι προσπαθούν να αντιμετωπίσουν προκλήσεις και να δώσουν λύσεις, όπως κάθε αρχιτέκτονας. Παράλληλα προσπαθούν να χτίσουν μία ταυτότητα. Και αυτή η ταυτότητα είναι σημαντική για την ελληνική αρχιτεκτονική. Πιστεύω ότι σχετίζεται με τη μεγάλη ιστορία που έχει η Ελλάδα, με την τοπογραφία, την υλικότητα, στοιχεία που είδαμε οι φοιτητές να προσπαθούν να αποδώσουν μέσα από τη δουλειά τους.»

"What we saw as a common point for young architects is that they are trying to address challenges and provide solutions as every architect. At the same time they try to build an identity. This identity is important for Greek architecture. I believe it is related to the great history of Greece, her topography, her materiality, elements that students try to reconstruct through their work."

Manuel Aires Mateus

«Αυτό που με εξέπληξε ευχάριστα, είναι ότι είδα σε αρκετές εργασίες πολλά κοινά στοιχεία με κατευθύνσεις και τάσεις τόσο της χώρας μου, της Ισπανίας όσο και σε διεθνές επίπεδο. Σε ένα διεθνοποιημένο περιβάλλον ο τρόπος με τον οποίο βλέπουμε αλλά και αντιμετωπίζουμε προκλήσεις και καταστάσεις εμφανίζει πολλά κοινά χαρακτηριστικά. Φυσικά υπήρχαν και άλλες εργασίες, οι οποίες ακολουθούσαν διαφορετικές κατευθύνσεις».

"What surprised me pleasantly is that I saw, in several works, a lot in common with directions and trends both in my country, Spain and internationally. In a globalized environment, the way we see and face challenges and situations displays many common characteristics. Of course there were other projects, which have pursued different directions."

Jose Selgas

